

VANN for 40 år siden

Helhetsplaner for stell av vassdrag

Av John Mikal Raaheim

John Mikal Raaheim er sivilingeniør i kommunalteknikk fra NTH og har en mastergrad i historie fra UiO. Han er ansatt som spesialrådgiver i Tekna og er redaktør for VANN.

VANN på nett

Som medlem av Vannforeningen kan du søke etter og skrive ut artikler fra tidligere årganger av VANN. De første artiklene i VANN ble publisert i 1966. Det er mye å ta av som kan krydre foredrag eller artikler. Tilbudet er tilgjengelig fra nettsiden www.vannforeningen.no. I denne spalten finner du noen smakebiter fra VANN i 1974. Men først en inngang i tiden, 1974.

Fremtiden i våre hender

Tidlig i april 1974 ble "Fremtiden i våre hender" stiftet under et møte i Nadderudhallen. Over 2000 mennesker møtte frem. Initiativtaker var Erik Dammann, som to år tidligere hadde skrevet en bestselger med samme navn. Filosofiprofessor Arne Næss ble valgt til styreformann. Han talte i møtet om "de mange som med forferdelse har sett hvordan vi misbruker våre ressurser uten tanke på dem som kommer etter oss". Han spådde at "Fremtiden i våre hender" ville komme til å bli en stor folkebevegelse.

Først i juni fikk Norge ny 10-kroneseddel med Fridtjof Nansen på forsiden, og Odelstinget vedtok ny odelslov som ga døtre odelsrett på linje med sønner. Kong Olav foretok den offisielle åpningen av Måløybroen og kronprinsen åpnet Sandnessundbroen i Tromsø.

Senere i september ble Gro Harlem Brundtland miljøvernminister, og startet på en stor politisk karriere.

Helhetsplaner for stell av vassdrag

Overskriften er hentet fra lederen i VANN nr 2 i 1974. Her ble det etterlyst en i stigende grad "fast, målrettet og konsekvent filosofi og politikk når det gjelder bekjempelse av vannforurensning og utnyttelse av vassdrag". Tiden var nå kommet "for utarbeidelse av helhetsplaner for stell og drift av vassdrag – planer som tar tilbørlig hensyn til *alle* interesser som knytter seg til dem". "Vi trenger et handlekraftig organ som kan skjære tvers igjennom det organisatoriske virvar vi har opplevd i den senere tid og gi oss realistiske verne- og handlingsprogrammer for hvordan våre vassdrag skal utnyttes slik at alle interesser som knytter seg til dem blir ivaretatt", skrev man avslutningsvis i lederen.

Daværende sjefsingeniør Olav Nedenes i Miljøverndepartementet var allerede i gang med planleggingen. I VANN nr 1 i 1974 hadde han allerede presentert sine planer for arbeidet med en "Landsplan for utnyttning av vannressursene". Blant arbeidsoppgavene man nå skulle konsentrere seg om var å få frem "Oversikt over vann-

forekomstenes tilstand, generelle retningslinjer for utnytting av vannforekomstene, vurdering av vannforekomster som har nasjonal interesse, en tiltaksplan for reduksjon av forurensningene og program for det videre kontinuerlige arbeid med landsplanleggingen". I Miljøverndepartementet deltok samtlige avdelinger i utredningsarbeidet. I andre departementer og institusjoner "tar en sikte på å få utpekt en hovedkontakt som kan koordinere arbeidet innen vedkommende etat", skrev Nedenes avslutningsvis våren 1974.

Om sur nedbør og skikkelige utedo

I VANN nr 2 i 1974 ble det også avgitt en statusrapport for NTNFs forskningsprosjekt "Sur nedbørs virkning på skog og fisk" (SNSF-prosjektet) som startet opp i 1972. Prosjektleder, dr. Lars N. Overrein, sto for denne.

Arbeidet med prosjektet hadde så langt, ifølge Overrein, vært preget av sterkt tidspress. "Prosjektet skulle raskt utbygges etter et mønster og på en måte som for mange syntes noe uvant. Instituttene og den enkelte forsker skulle trekkes inn i et samarbeid under en felles ledelse og utvikle forskningsaktiviteter innenfor nye, krevende og tverrfaglige problemkomplekser". Prosjektets hovedemner var Jord, Vegetasjon, Vann og Luft. Årsaker til en observert reduksjon i utbytte av innlandsfisket var et av hovedinnsatsområdene under vanntemaet. "En del av de sentrale, hydrobiologiske problemer kan ikke klarlegges bare gjennom feltundersøkelser. Naturforholdene er karakterisert av at mange faktorer påvirker hverandre gjensidig, og betydningen av de enkelte faktorer er vanskelig å klarlegge", skrev Overrein, som foreskrev bruk av systemanalyse og modeller. Både feltarbeid og omfattende laboratorieundersøkelser var nødvendig.

I 1972 var det vedtatt nye regler for utslipp fra enkeltstående hus og hytter. Fylkeslandbruksjef Trygve Haugeland konstaterte i et innlegg i VANN i 1974 at disse hadde vist seg "å vera noko for rigorøse". Han mente at foreskrevet løsning med bruk av mekanisk slamavskiller for hus med vannklosett ikke var gunstig og at denne neppe ga en samlet renseseffekt over 50 %. "Om

ein nyttar ein skikkeleg utedo, multrom eller liknande, der gjødsla får høve til å bli til mold for hagen, kan ein rekna at denne måten har ein renseseffekt på 100 % for denne delen av avfallet", skrev Haugland og fortsatte. "Reknar ein so at denne delen av avfallet er 60 % av den samla avfallsmengd, ser ein at alt i alt gjev denne måten ein større samla renseseffekt enn den ein får med dei tiltak reglane krev. Og det endå om resten av avfallsvatnet gjekk rett i elva".

Jubileum med nesten 1300 medlemmer

Året 1974 var jubileumsår i Vannforeningen. Foreningen var ti år. I den anledning ble det utgitt et ekstrasnummer av VANN, et jubileumsskrift. Redaktøren hadde henvendt seg til "en del personer som har sentrale posisjoner innenfor vårt fagområde" om å gi en kortfattet og generell redegjørelse for sine respektive syn på utviklingen innenfor dette felt".

Foreningens første sekretær kunne vise til at foreningen hadde vokst seg stor, fra 341 personlige medlemmer i stiftelsesåret til over 1100 i 1973. Og tilsvarende fra 12 institusjonelle medlemmer i 1964 til 193 i 1973. Første året hadde man gjennomført fire arrangementer, i 1973 hele 14. Og tidsskriftet VANN, som inneholdt 136 sider i den første 1966-årgangen, hadde vokst seg mer enn dobbelt så tykt frem til 1973, da årgangen inneholdt 296 sider.

Blant bidragsyterne var også nylig avgåtte formann, Brynjulf Skagestad, og den nye formann, Hans H. Tjønn. Skagestad konstaterte at foreningen fortsatt hadde store oppgaver foran seg Tjønn at det ville komme langt strengere krav til rensing av avløpsvann i årene fremover. Instituttjef Kjell Baalsrud skrev også i jubileumsskriftet og fremhevet foreningens ansvar som kritiker overfor faglige organer som NIVA. Sjefingeniør Vilhelm Hafner ønsket seg mer spesialiserte faggrupper i foreningen. Professor Johannes Kjensmo la vekt på foreningens oppgave i det å skape forståelse for de ressurser "vi forvalter i form av tallrike vannforekomster i vårt land". En av foreningens stiftere, generalsekretær Magne Midttun i Norges Naturvern-

forbund, måtte medgi at han ikke hadde ”fulgt godt nok med til å kunne vurdere foreningens virksomhet”, men hadde ”et positivt hovedinntrykk” i 1974.

Tyskland blir verdensmester i fotball og Nixon går av

Vest-Tyskland vant verdensmesterskapet i fotball etter å ha slått Nederland 2-1 i finalen etter at Nederland hadde innledet med å lede 1-0 etter straffespark to minutter ut i kampen.

Ellers var sommeren 1974 dramatisk på Kypros. President Makarios måtte flykte etter at greske offiserer hadde gjennomført militærkupp tidlig i juli. Den 20. juli invaderte tyrkiske styrker øya og den amerikanske utenriksministeren og nobelprisvinneren Henry Kissinger måtte forhandle frem en våpenhvile mellom Hellas og Tyrkia.

Senere i juli anbefalte justiskomiteen i Representantenes hus i USA at president Nixon stilles for riksrett og fradømmes sitt embete for sitt engasjement i ”Watergate-affæren”. En av Nixons rådgivere dømmes til fengsel for sin delaktighet i samme.

Tidlig i august oversvømmes en tredjedel av Bangladesh’ landareal. Flommen truer livsgrunnlaget til 20 millioner mennesker. Nixon meddeler i en radio- og fjernsynstale at han trer tilbake som USAs president. Og på Kypros kriger man igjen før en ny våpenhvile.

Kilder

Bjelke, William. ”Norsk Forening for Vassdragsplei og Vannhygiene gjennom 10 år”. *VANN nr 1b 1974*.

Haugland, Trygve. ”Utslepp fra spreidd busetnad”. *VANN nr 2 1974*.

Hennum, Sigurd B. *Tilbake til 70-årene*. Schibsted Forlag 2012.

Nedenes, Olav. ”Landsplan for utnyttning av vannressursene”. *VANN nr 1 1974*.

Overrein, Lars N. ”SNSF-prosjektet – faglige aktiviteter”. *VANN nr 2 1974*.

Hvem Hva Hvor 1975. Chr. Schibsteds Forlag, Oslo 1974.